עין משפט
נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהלכות טוען ונטען הל' ג טוש"ע ח"מ סימן פח סעיף ח:

יב ב מיי' פ"א מהלכות גניבה הל' ה ופ"ג שם הל' ז ופ"א מהלכות טוען ונטען הל' טו יז טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף כו:

יג ג מיי' פ"ג מהלכות שגגות הלכה א סמג עשין ריג:

והאי בכוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי אשתמוטי הוא דקא מישתמט מיניה סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה, ואמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה בכוליה אבל העדאת עדים דליכא למימר הכי אימא לא קמ"ל ק"ו: ומה פיו שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה, עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שמחייבין אותו שבועה: ופיו אין מחייבו ממון והא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי? מאי ממון קנס. ומה פיו שאין מחייבו קנס מחייבו שבועה, עדים שמחייבין אותו קנס אינו דין שמחייבין אותו שבועה: מה לפיו שכן מחייבו קרבן תאמר בעדים שאין מחייבין אותו קרבן הא לא קשיא רבי חייא כרבי מאיר סבירא ליה דאמר עדים מחייבין אותו קרבן מק"ו דתנן אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרים אמר רבי מאיר אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי יפטר: אלא מה לפיו שכן מחייבו אשם, אשם היינו קרבן אלא מה לפיו שכן מחייבו חומש הא לא קשיא רבי חייא כרבי מאיר סבירא ליה כי היכי דמחייב ליה קרבן מק"ו מחייב ליה חומש מק"ו: אלא מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה תאמר בעדים שישנן בהכחשה ובהזמה, אלא אתיא מעד אחד ומה עד אחד שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שמחייבין אותו שבועה: מה לעד אחד שכן על מה שהוא מעיד הוא נשבע תאמר

והאי בכוליה בעי דלודי כו'. וכ"ת מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ולא נרמי עליה שבועתא, לא חשיד אממונא, לפי שבלבו היה מודה בכולו אלא שאין בידו לפרוע וסבר עד דהוי לי [זוזי] ופרענא ליה: **דליכא למימר הכי.** שהרי כפר בכולו ונימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא: **פיו שאינו מחייבו ממון.** בהודאתו ולקמיה מפרש לה: **מחייבו שבועה.** על השאר: **עדים שמחייבין [אותו] ממון.** במה שהעידו: **אינו דין שיחייבוהו שבועה.** על השאר: **הודאת בעל דין כמאה עדים.** ברייתא היא בתוספתא דבבא מציעא בפ' ראשון: **פיו אינו מחייבו קנס.** דילפינן (ב"ק דף עה.) מקראי דמודה בקנס פטור אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו: **פיו מחייבו קרבן.** דכתיב והתודה אשר חטא והביא (ויקרא ה): **עדים אין מחייבין אותו קרבן.** אם (א) *מכחישין אותו דכתיב (שם ד) או הודע אליו ולא שיודיעוהו אחרים: **אמרו לו שנים אכלת חלב.** שוגג: **והוא אומר לא [אכלתי].** פטור שהיה יכול לומר מזיד הייתי ויפטר מן הקרבן אף כשאומר לא אכלתי פטור דמה לו לשקר: **חומש ואשם.** אם נשבע וכפר ממון והודה כתיב או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' (שם ה): **אינו בהכחשה ובהזמה.** אם הודה לו במנה ובאו עדים והכחישוהו לומר אינך חייב לו כלום אינו נפטר בכך דהודאת בעל דין כמאה עדים: **שישנן בהכחשה ובהזמה.** שאם באו שנים עדים והכחישום או הזימום אין זה משלם ממון על פיהם: **מחייבו שבועה.** טענו חבירו מנה לי בידך והוא אומר אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שהוא חייב לו הרי זה נשבע להכחיש את העד דכתיב (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש וגו' לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל לשבועה קם (שבועות דף מ.): **מה לעד אחד.** כלומר היכי ילפת שבועה דשנים משבועה דעד אחד מה לעד אחד שכן על מה שהעד מעיד הוא נשבע להכחישו:

תאמר

בבוליה בעי דלודי ליה. מה שפירש רש"י כיון דחשיד אממונא היכי נשבע נימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ומשני דמשתמיט ולא חשיד ועל זה תימה דהא מסיק לקמן (דף ו.) דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא ואין לומר דהיינו מדרבנן לפי שהיתה שבועה חמורה עליהם אבל מדאורייתא חשוד לזה חשוד לזה דהא לקמן מייתי מרב נחמן דמשביעין אותו שלש שבועות ואחד מהן שלא שלחתי בו יד ומשמע בהגוזל קמא (ב"ק דף קו: ושם) דהוי דאורייתא וכן בנסכא דר' אבא (שבועות דף לג:) משמע דאי אמר לא חטפתי היה נשבע להכחיש את העד שבועה דאורייתא מדאמר מתוך שאינו יכול לישבע משלם דאשבועה דרבנן לא אמר הכי לכן י"ל ובכוליה בעי דלודי ליה כלומר מאחר דאין מעיז א"כ אמת הוא שאין חייב לו יותר ולמה ישבע יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל ומשני דאין זה העזה דאשתמוטי קמשתמיט ואם תאמר כופר הכל נמי אשתמוטי קא משתמיט ואינו העזה כדאמרי' בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מ:) אמר רב נחמן כופר הכל משביעין אותו שבועת היסת משום חזקה דאין אדם תובע אלא א"כ יש לו עליו ופריך אדרבה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח ומשני אשתמוטי קא משתמיט וי"ל דמ"מ העזה יש יותר בכופר הכל מבכופר חצי וליכא מגו: **אבל** העדאת עדים דליכא למימר. כל כך משתמיט כיון שכפר הכל אימא כיון דחשוד הוא לגזול חשוד נמי אשבועתא קמ"ל ק"ו דלא הוי גזלן בהכי דאשתמוטי קא משתמיט דהכופר במלוה כשר לעדות ואע"ג דאמרי' לקמן (דף ו.) דלא אמרינן מגו דחשיד כו' מ"מ גם התנא השמיענו דלא אמרינן מק"ו מפיו ועד אחד ואם תאמר אמאי אצטריך לטעמא דאשתמוטי לימא אי לאו ק"ו ה"א הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים משום שכן אינו בהכחשה והזמה כדפריך לקמן ולקמן נמי הוה ליה למפרך מה לפיו שכן משתמיט וי"ל דהכא דאתא לפרושי דהודאת פיו גדולה מהעדאת עדים ניחא ליה למינקט טעמא דמשתמיט דסברא הוא דמטעם זה ישבע בהודאת פיו ולא בהעדאת עדים וחומר שאינו בהכחשה והזמה ניחא ליה למנקט לקמן לסתור ק"ו שכן דרך הגמרא למפרך פירכא על קל וחומר ולא מסברא לכך לא מייתי לקמן סברא דמשתמיט: **מה** לפיו שכן מחייבו קרבן תאמר בעדים כו'. פי' שכן מחייבו קרבן אפילו העדים מכחישין אותו ואומרים לאו חלב הוא אלא שומן דאי אין העדים מכחישין אותו היכי קאמר תאמר בעדים כו' עדים נמי מחייבין אותו קרבן אם אינו מכחישן ואפילו עד אחד אם אינו מכחישו מחייבו קרבן וזאת הסוגיא סוברת כלישנא דפרק אמרו לו (כריתות דף יב: ושם) דמפרש טעמייהו דרבנן דלקמן דאמרו לו אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי דפטור משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ולכך פיו מחייבו קרבן אפילו עדים מכחישין אותו ועדים אין מחייבין אותו קרבן אם מכחישן דלאידך לישנא דמפרש טעמייהו דרבנן דמתרץ דיבוריה ואמר דלא אכלתי שוגג אלא מזיד ומיירי דכשאמר לא אכלתי לא בדקו אותו היאך היה דעתו אבל להכחיש העדים אינו נאמן א"כ חשיבי עדים מפיו שכן חייבוהו קרבן אפי' מכחישן והוא לא מחייב עצמו קרבן אם היו מכחישין אותו ואתי רבי חייא אפילו כרבנן: **רבי** חייא כר"מ סבירא ליה. וא"ת א"כ נימא ק"ו דר"מ אם הביאוהו לידי מיתה לא יביאוהו לידי שבועה הקלה וי"ל דאיכא למפרך דמה למיתה שכן על מה שהן מעידין הוא מת תאמר גבי שבועה שעל מה שהוא כופר הוא נשבע כדאמרי' לקמן: **מה** אם ירצה לומר מזיד הייתי. ללישנא דאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים האי אם ירצה לומר לדבריו דר"מ קאמרי *(כדתניא) [כדאיתא] בפרק אמרו לו (שם דף יב. ושם) דלאידך לישנא טעמא דנפשייהו קאמרי ואין לפרש ומה אם ירצה לומר כו' שיהא נאמן לומר לא אכלתי מגו דאי בעי אמר מזיד הייתי דהא מגו במקום עדים הוא אלא כלומר אף מה שאמר לא אכלתי יכול לתרץ דבריו ולומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד ומיירי דכשאמר לא אכלתי לא בדקו אותו איך היה דעתו ולבסוף אומר שמזיד היה וסברי רבנן דמה שאמר לא אכלתי כך היה דעתו שלא אכל שוגג אלא מזיד ולר"מ אע"פ שלבסוף אמר מזיד הייתי אין בכך כלום דהכי אמר (בתורת כהנים) אמר רבי מאיר אם בתחלה אמר מזיד הייתי שומעין לו אם היה דן עמו כל היום ובאחרונה אמר מזיד הייתי אין שומעין לו ואם תאמר והיאך נאמן לומר מזיד הייתי הא אין אדם משים עצמו רשע כדאמר בפ"ק דסנהדרין (דף ט: ושם) גבי פלוני רבעני לרצוני וי"ל דאין נאמן לפסול עצמו אבל הכא עושה תשובה ואינו רוצה להביא חולין לעזרה: **אשם** היינו קרבן. דלרבי מאיר עדים מחייבין אותו אשם תימה דבמתני' דד' שומרין (שבועות דף מט. ושם) תנן היכן שורי נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם כפל הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם אבל על פי עדים אין משלם חומש ואשם וכן תנן בפרק הגוזל קמא (ב"ק דף קח:) ומוקי לה בפרק הגוזל קמא* כר"מ וי"ל דסוגיא דהכא דלרבי מאיר עדים מחייבין אותו אשם לא יעמיד ההיא משנה כר"מ אלא כדבעי לאוקמה התם כשאכלו טריפה וההיא סוגיא דהתם דסבר דלרבי מאיר עדים לא מחייבי אשם משום דגבי אשם כתיב והתודה לא סבר כסוגיא דהכא דאשם היינו קרבן ויליף במה הצד מפיו ועד אחד כדמסיק הכא:

עד

רבינו חננאל

והיאךזו חמורה מזו דהא אע"פ שהודאת פיו מחייבתו ממון דקי"ל הודאת בע"ד כק' עדים דמי אינה מחייבתו קנס דקי"ל מודה בקנס פטור הודאתו במקצת הטענה מחייבתו שבוע' העדאת עדים שמחייבתו קנס אינו דין שיחייבוהו שבועה במקצת. ופרכינן מה לפיו שכן מחייבתו קרבן. שנאמר והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה והביא את אשמו לה' וגו'. תאמר בעדים [שמעידין] עליו שחטא אין מחייבין אותו קרבן למה שאם ירצה אמר מזיד הייתי ואין קרבן למזיד ואם יודה להם כי שוגג הייתי בהודאתו מתחייב ולא בעדות העדים. ודחי' הא לא קשיא דר' חייא כר"מ ס"ל דאמר עדים מחייבין אותו קרבן דתנן בכריתות (פ' ד' מחוסרי כפרה) אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר"מ מחייב א"ר מאיר אם הביאוהו ב' לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי כלומר מה תועיל עדותם אם ירצה לומר מזיד הייתי וכו' וחזר לפרך פירכא אחריתי מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה כלומר אם יודה שלויתי מפלוני מנה ביום פלוני במקום פלוני ויבואו עדים ויעידו כי שם היינו עמך בו ביום באותו מקום שאמרת ולא לויתה אתה ממנו כלום אחר הוא שלוה או אם יאמרו לו אותו היום היית עמנו במקום פלוני רחוק מזה המקום יותר ממהלך יום והוא מכחישם דבכל כי האי גוונא אמרי' הודאת בע"ד כמאה עדים ואין העדים יכולין להכחישו ולא להזימו ולפיכך כשמודה מקצת הטענה חייב תאמר בעדים שישנן בהכחשה ובהזמה נמצא כח העדים פחות מהודאת פיו כך בחיוב שבועה כח העדים פחות הוא מהודאת פיו. ונדחה זה הק"ו וחזרנו לפרך דרך אוחרת. ומה עד א' שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו' ודרשינן ליה לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שיחייבוהו שבועה. ודחי' מה לעד א' שכן על מה שהעיד הוא נשבע וכו'.

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"א] קדושין סה: גיטין מ: סד.]

[מכחיש אותן כצ"ל]

יבמות פז: כריתות יא:

מהרש"א רש"א

דף קה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עדים וכו' אם מכחישן דכתיב או הודע כצ"ל ותיבת אותו נמחק:

* נ"ל דומיא דב"ק קה: בסוף - הנזכר במלוה כשר לעדות (מוזכר במאירי ד)